

KARSAI GÁBOR

A GKI GAZDASÁGKUTATÓ
ZRT. VEZÉRIGAZGATÓ-
HELYETTESE

A nagy kormányzati piramisjáték

Az idei év elején a magyar gazdaságra vonatkozó különböző, hazai és nemzetközi, független, illetve állami növekedési előrejelzések trendjükből, sőt számszerűleg is igen közel állnak egymáshoz. Nemcsak abban van egyetértés, hogy 2014-hez képest az idén is folytatódik a lassulás, majd 2017-ben némi gyorsulás várható, de abban is, hogy az ütemváltozás elsősorban az EUTámogatások és ezzel a beruházások függvénye. Ez utóbbiak a 2015. évi stagnálás körüli állapot után az idén a többségi álláspont szerint visszaesnek, és 2017-ben növekedésnek indulnak. Szokás szerint a kormány s az MNB a legoptimistább, de a 2,3 százalékos elemzői átlagtól való eltérésük 2016-ra mindössze 0,2 százalékpont, s a 2017. évi 2,6 százaléktól is kevesebb mint 0,5 százalékpont.

ALUL- ÉS TÚLBECSLÉSEK

Nem volt ez mindig így. Például 2012-re a kabinet 2011. évi konvergenciaprogramja 2 százalékos bővülést prognosztizált, a GKI néhány hónappal későbbi előrejelzése viszont szinte egyedülként 1 százalékos csökkenést. A tény 1,7 százalékos visszaesés lett. A különbség mindenekelőtt a magyar unortodox gazdaságpolitika megítéléséből, növekedést segítő vagy éppen fékező hatásának minősítéséből fakadt. Ugyanakkor, bár a kormány a 2015. évi bővülést is túlbecsülte, mégis közelebb járt a tényekhez, mint a GKI 2015. nyárelőig érvényes prognózisa. A kabinet túlzott optimizmusát valószínűleg részben az magyarázta, hogy még mindig nem értette meg a kiszámíthatatlan gazdaságpolitika okozta kifejezetten rossz befektetési környezet növekedést romboló hatását. Így például azt, hogy az adott körülmények között a különböző élénkítő részlépések – például az NHP – hatása szükségképpen korlátozott marad. A GKI viszont feltehetőleg alábecsülte a hibás gazdaságpolitika hatásait részben ellensúlyozó erőket. Így a világgazdasági folyamatok szerencsés alakulását, például a világgazdasági energiaárak zuhanását, a nemzetközi pénzpiacok tartósan jelentős likviditását s főleg az uniós támogatások tovagűrűző, a bérkiáramlásra is ható, bővülést serkentő hatását.

A számszerűen hasonló ideai előrejelzések ellenére a gazdasági folyamatok jellemzésében továbbra is nagy a különbség. A kormány fenn-

tartható növekedésről, a közgazdászok jelentős része viszont csak átmeneti sikerről, folytatódó regionális leszakadásról beszél. A kabinet szerint „a magyar reformok működnek”. Megítélésem szerint viszont immár hatodik éve csak egy sajátos kormányzati piramisjáték folyik. Ennek, mint minden piramisjátéknak, a lényege minél több forrás begyűjtése a szervezők, vagyis a kabinet számára anélkül, hogy azok valódi, a résztvevők, vagyis az állampolgárok érdekét szolgáló befektetésére sor kerülne. A kormányzat populista ígéretei a nyugdíjak megvédésétől az ingyenes vagy „rezsicsökkentett” közszolgáltatásokon át az olyan nagy közösségi álmokig, mint az olimpia, nemcsak vonzó, de leplezni is képesek az erőforrások alapvetően hatalmi érdekeket szolgáló felhasználását. A piramisjátékba bevontak között egyaránt vannak a múltban felhalmozott anyagi eszközöket felélő, a folyamatosan képződő forrásokat bevonó és a jövő terhére történő, feltehetőleg soha meg nem térülő kötelezettségvállalást jelentő lépések.

NEM A REFORMOK MŰKÖDTEK

A múltban felhalmozott források bekebelezésének közismert példája a magán-nyugdíjpénztári vagydon kvázi államosítása, mely nemcsak egyszeri, a GDP 8-9 százalékára tehető összeg felélését jelentette, hanem az évente oda-irányuló, a GDP körülbelül évi 1,5 százalékát kitevő befizetés folyamatos költségvetésbe irányítását is. Ezeket a hiányzó összegeket előbb-utóbb a nyugdíjjárulék emelése vagy a nyugdíjasok járandósága és korhatára terhére kell pótolni. De idetartozik az MNB több százmilliárd forintos árfolyamnyeresége is, melyet alapítványokba s ingatlanokba fektettek, ahelyett, hogy a büdzsébe való befizetésen keresztül az államadósság csökkentésére fordítottak volna. Nemcsak azért, mert ha valamikor a jegybank veszteséges lesz, akkor azt a költségvetésnek kell megtérítenie, hanem azért is, mert ez a pénz nem üzleti tevékenység eredménye, hanem gazdaságpolitikai-monetáris döntések velejárója.

A kormányzat terve az államháztartási hiány nullára csökkentésére igencsak merész elgondolás.

Nem a „magyar reformok működtek”, hanem az elmúlt közel egy évtizedben beáramló, 30 milliárdnál is több euró.

A folyó források felélésének jellegzetes példája az EU-támogatások járadékvadász módon való hasznosítása, vagyis a lehívható pénzek maximálása függetlenül azok felhasználásának hatékonyságától. Az elmúlt évek viszonylag gyors magyar növekedésében döntő szerepe volt az évi körülbelül 5 milliárd eurót, a bruttó nemzeti jövedelem 4,5 százalékát kitevő EU-s transfereknek. Ezek nélkül valójában alig lett volna bővülés. Az uniós pénzeknek köszönhető a devizataralékok emelkedése, ezzel összefüggésben a lakossági devizahitelek forintosítása, sőt még a kamatcsökkenés jó része is, mivel a külföldi hitelekre való nagyobb ráutaltság magasabb kamatszínvonalat okozna.

Az Állami Számvevőszék elemzése szerint az EU-támogatások a költségvetési egyenlegre is rendkívül kedvezően hatnak. 2013-ig a kifizetések adótartalma mintegy 1200 milliárd forinttal haladta meg a társfinanszírozás költségeit, növelve ezzel a költségvetés mozgásterét. Nem a „magyar reformok működtek” tehát, hanem az elmúlt közel egy évtizedben beáramló, 30 milliárdnál is több euró. Mi lesz, amikor erre a forrásra már nem lehet számítani?

KIESŐ HAJTÓERŐ

A kérdés annál is indokoltabb, mivel a támogatások sok esetben csak a folyó felhasználás növelése révén járulnak hozzá a GDP növekedéséhez, maguk a megvalósult beruházások már nem feltétlenül segítik a gazdasági fejlődést. Sőt fenntartási költségeik, illetve átgondolatlanságuk, szigetszerűségük miatt esetenként alig vagy egyáltalán nem hasznosulnak. A támogatások felhasználásának vállalati-intézményi hatékonysága a lobbierdekek meghatározó szerepe és ezzel összefüggésben a folyamatot átható korrupció miatt rendkívül alacsony.

Az uniós támogatások 2016. évi apályának ellensúlyozása céljából erős a törekvés a 2014–20-ban elérhető EU-s pénzek minél korábbi lehívására. Az a kormányzati elképzelés, hogy legkésőbb 2019 elejére az összes támogatást fizessék ki, nemcsak nehezen megvalósítható, és ennek következtében rögtönzésre, pazarlásra ösztönző, de 2019 utánra a bővülés nagymértékű lassulását is előrevetíti. Az uniós támogatások ugyanis 2020 után, legalábbis az ingyenes, nem visszatérítendő formában várhatóan nagyrészt megszűnnek, ami a magyar gazdaság eddigi fő hajtóerejének kiesését jelenti.

A folyó források piramisjáték-szerű felhasználása tükröződik az államháztartás bevételi és kiadási szerkezetében is. A kormány az EU-s pénzek megszerzhetősége érdekében mindenképpen igyekezett elkerülni a túlzottdeficit-eljárást, így látványosan leszorította a hiányt. Egy intelligens költségvetési politika azonban nemcsak a hiánycélt állítja a középpontba, hanem annak az eszközrendszerét is. A bevételi oldalon a növekedést és befektetési hajlandóságot akadályozó ágazati adók kiterjedt alkalmazása, a kiadási oldalon az egészségügyi és oktatási rendszerek, a rezsicsökkentéssel sújtott közművek működőképességük határára kényszerítése látható. Mindez kiegészül különböző, a piramisjáték csúcsán levőknek fontos, gyakran népszerű, a gazdaság számára azonban csak folyamatos kiadásokkal járó programokkal, például a stadionprojekttel vagy éppen a Questorkárosultak indokolatlan mértékű kártalanításával.

A LÁBUKKAL SZAVAZTAK

A piramisjátékba bevont források harmadik csoportja a jövő terhére való eladósodást jelenti. Ilyenek a kormányzat gigantomán és voluntarista tervei a paksi atomerőműtől kezdve a budapesti olimpián át a Budapest–Belgrád vasútvonalig vagy akár a Várnegyed és a Városliget totális átalakításáig. Ezek megvalósulása ugyan egyáltalán nem vehető biztosra, de az éves költségvetéseket már a tervezésük és előkészítésük is megterheli. Mindennek fényében a kabinet terve az államháztartási hiány nullára csökkentésére igen csak merész elgondolás.

A kormányzati piramisjáték kényszerszereplői eddig főleg a lábukkal szavaztak. A magyarországi tőkeállomány 2009-től napjainkig a nemzetközi tőke mozgások eredőjeként lényegében csak a bankszektor feltőkésítésének mértékével emelkedett. Ez a tőkevonzó képesség nagymértékű romlását jelzi. Az elmúlt években Magyarország a nemzetközi versenyképességi rangsorokban szinte folyamatosan egyre lejjebb csúszott, s ez tavaly is markánsan folytatódott. A munkaerő külföldre áramlása az elmúlt években látványosan felgyorsult. A megroggyant közszolgáltatásokban dolgozók és az azok igénybevevőinek elégedetlensége pedig ez év elején váltott új minőségbe. Az uniós támogatások kifutása után, 2019–20 körül végképp elfogynak a piramisjátékba bevonható források. A tartozások viszont megmaradnak. ●